

יחוה דעת

גליון 374

השיעור השבועי ממו"ר ועט"ר מרן
הראש"ל רבי דוד יוסף שליט"א
ממוצש"ק וירא תשפ"ז

השיעור מתקיים בכל מוצ"ש
בשעה 21:00 | רב מקדים בשעה 20:30
בבית המדרש 'יחוה דעת' רחוב אגסי 1 ירושלים
עורך ראשי: הרב אריאל סגרון

פרשת חיישרה

שימוש בפלטה חשמלית בשבת

נושאי השיעור: להגביר את האחדות בעם ישראל | שימוש בפלטה חשמלית בשבת | כירה גרופה וקטומה | תנאי החזרת תבשיל לפלטה | שיעור יד סולדת בו | חימום תבשיל יבש ולח בשבת | על מה חרבה סדום | חוקי סדום בימינו

מדברי הרב המקדים הגאון רבי יחיאל ברדה שליט"א
ראש בית המדרש 'הלכה ברורה' גבעת זאב

"...כל מי שרואה את התשובה הזאת שנכתבה ב'יביע אומר (ח"ד חאו"ח סימן לד), אי אפשר שלא להתפעל מהגאונות העצומה שיש בה, בעומק ובעיון, משהו שאין כדוגמתו, אין אפשרות להכיל את זה במוח רגיל. הרבה פעמים אדם שואל את עצמו איך ניתן להגיע לדרגה כזאת, איך הוא יכול להתקרב לפי הכוחות שלו? אני רוצה להזכיר נקודה אחת מהמבט שלי, שזה גם למדתי ממור חמי, מרן הראשון לציון שליט"א.

הרבה פעמים אנשים שיש להם שאיפות, אבל הם לא מספיק משוכנעים שהם יכולים להשיג את הדברים. אדם שרוצה להגיע למעלות גדולות יותר בלימוד, אבל חסר לו באמונה האמיתית שהוא מסוגל לזה - זה עוצר אותו. למרן הרב עובדיה זצוק"ל היתה תמיד את השאיפה העצומה הזאת להגדיל תורה, ואת האמונה שהוא יכול באמת לחולל את המהפכות הגדולות בעולם. אבל לצד זה, תמיד הוא גם ידע, שלא מספיק רק לחשוב על הדברים, אלא צריך תמיד לעשות למעשה, לתכנן כל שלב ושלב איך מתקדמים הלאה.

פעם הייתי באיזה מסיבת יום הולדת שערכו למור חמי, מרן שליט"א, וראיתי את הרב מהורהר קצת. אחר כך ניסיתי לשמוע, אז הוא אמר לי: "אני מנסה לחשוב איך אני מנצל עוד את כל הזמן שנותר לי, הכי טוב שאני יכול..." ואכן שמעתי את זה ממנו בעוד הזדמנויות, שבכל תחנה ותחנה בחיים אדם צריך לעצור ולחשוב עם עצמו, החיים משתנים, החיים לא נשארים כל הזמן באותו מסלול. איך אנחנו מצליחים להגיע הכי רחוק, הכי טוב שאנחנו יכולים, בכוחות שלנו.

וזו הזכות שהיתה לרב להקים את המקום הנפלא הזה בית המדרש 'יחוה דעת', שכולנו זכינו וזוכים לגדול בו. מרן שליט"א ובנו הרב עובדיה שליט"א, מגדילים את המקום ומפתחים אותו. יהי רצון שהרב יזכה להגדיל תורה ולהאדירה, להאיר את כל העולם כמו שהוא עושה בתורה ובהלכה. ויהי רצון שנזכה לקרב את הגאולה במהרה בימינו, אמן.

השיעור השבועי
מאת מרן הראשון לציון ונשיא בית הדין הגדול
רבי **דוד יוסף** שליט"א

מתקיים בכל מוצ"ש בשעה 21:00
בבית המדרש 'יחוה דעת' הר - נוף ירושלים ת"ו

השיעור מועבר בשידור חי
ברדיו 'קול ברמה'
FM 92.1 104.3 105.7

ניתן לקבל את העלון
office@ydaat.co.il
058.395.3778

ניתן להאזין לכל שיעורי מרן הראשון לציון שליט"א בקול הלשון
במספר הייעודי: **073.371.8169**
לצפייה בשיעור >> http://ydaat.co.il/

העלון לעילוי נשמת חמותו של מרן הראש"ל שליט"א מרת רחל סויסה בת איזה ע"ה - נלב"ע כ"ז חשון תשע"ז ת.נ.צ.ב.ה.

שיעור מרן הראשון לציון שליט"א

א. להגדיל כבוד שמים

יישר כח גדול לחתני, הגאון המצוין הרב יחיאל ברדה שליט"א. מאז שאני מכיר אותו הוא תלמיד חכם היושב ושוקד על התורה יומם ולילה, מרביץ תורה ונותן שיעורים, גם לאברכים וגם לבעלי בתים. הוא מעיין נפלא ובקי ב"ה. מאז נישואיו הוא עוסק בהלכה בעיון, בבירור יסודי של השיטות. אני נהנה מאוד בכל פעם שהוא נמצא אצלי בשבת, אנחנו מלבנים סוגיות - כזה ראה וקדש. ימשיך מעלה מעלה, מחיל אל חיל, להפיץ מעיינותיו חוצה, להגדיל תורה ולהאדירה, אכי"ר.

רבותיי, עברנו כמה שבועות קשים מאוד, אי אפשר להתעלם ממה שעברנו בשבועות האלו. לצערנו, אנחנו יודעים כמה לשון הרע היה כאן, כמה רכילות, כמה הלבנת פנים וכמה מחלוקת. במיוחד כואב לראות איך אצלנו - החרדים לדבר ה', שומרי תורה ומצוות, איך איסורי תורה חמורים הפכו פתאום לאידיאולוגיה: לוקחים את האיסורים החמורים והופכים אותם למצווה, ממש כך. לפעמים זו ממש הרגשה שהכל מותר.

ב"ה אנחנו מאחורי כל זה. מה שנשאר הוא שיושבים וכל אחד הוא פרשן, מפרש מה יהיה, מי יעשה מה וכו'. זה לא תפקידנו, ה' הטוב בעיניו יעשה. כתוב בפסוק (משלי כט, ו): "לב מלך ביד ה'" - אם לב מלך ביד ה', קל וחומר לב של פוליטיקאים קטנים ביד ה'... אנחנו מתפללים ומקווים שהקב"ה יעשה שיהיה טוב לעם ישראל, בעז"ה.

אנחנו צריכים לדעת: אנחנו כאן בארץ ישראל, כולנו אחים. אנחנו יהודים, ולמרות שבארץ יש הרבה מאוד יהודים - לצערנו הרוב - שאינם שומרים תורה ומצוות, הם עדיין אחינו. אנחנו שומעים את שיח השנאה, אבל לא נשתתף בו! אנחנו נדבר על אהבה ואחוה, שלום ורעות וידידות!

אני שומע שמדברים על "משתמטים" ו"משרתים". אנחנו יכולים להשתמש במילים הללו לגבי התורה הקדושה שלנו: מי הם ה'משרתים' של התורה?! מי שהולכים אחרי התורה הקדושה והמצוות, יושבים ועוסקים בתורה יומם ולילה, מגדילים ומפיצים תורה, שהיא תכלית העולם הזה. בגלל זה הקב"ה ברא את עולמו - בשביל התורה. ולהיפך: מי שאינו לומד תורה ואינו מקיים מצוות, הוא משתמט מהתורה והמצוות. כך אנחנו צריכים להסתכל על הדברים.

אבל מכיון שאם נדבר כך, אנשים לא דתיים לא יבינו מה אנחנו רוצים מהם, מה שנשאר לנו הוא לדבר בידידות, לשמור על לשוננו, לא להיגרר אחרי פרובוקציות ואחרי דיבורים לא יפים. ננסה לקרב למכנה המשותף, נסביר לכולם שהמכנה המשותף של כולנו כאן בארץ ישראל הוא התורה הקדושה שלנו. אנחנו כאן בגלל שכתוב בתורה שארץ ישראל שלנו. הקב"ה הבטיח אותה לאברהם אבינו וחזר על ההבטחה כמה פעמים, אחר כך גם ליצחק וליעקב, ואחר כך הביא אותנו אל ארץ ישראל. הקב"ה נתן לנו את התורה כדי שנקיים אותה בארץ ישראל, יש לנו מצוות מיוחדות ששייכות רק לארץ ישראל. כל הכח שלנו נובע מהתורה הקדושה. את זה אנחנו צריכים להסביר, ולהשתדל להרבות אהבה ואחוה שלום ורעות. ונזכה בעז"ה שתוסר כל שנאת החינם שבתוכנו, ונזכה להגדיל שם שמיים ולהגדיל כבוד שמים, אכי"ר.

א. פלטה בלי כפתורים

היום אני רוצה להתייחס לשאלה הלכתית. אני לא מתכוון לפלפל ולהקשות ולתרץ, אלא לומר את יסודות שיטות הפוסקים ואת מסקנת ההלכה לגבי שימוש בפלטה חשמלית בשבת.

פלטה היא המצאה של הדורות האחרונים, אחרי שהומצא החשמל, שמאז השתנה כל הנושא של חימום אוכל בשבת. אדם שמניח אוכל על פלטה ביום שישי, ובשבת מוציא ואוכל אותו - מותר. ואין לחוש בזה גם משום שהייה. מי שלומד בהלכה ברורה את דיני שהייה (הלכה יד סימן רנג) יראה שכתבתי שם באריכות שבפלטה אין חשש של שהייה. אני מדבר על פלטה רגילה, כפי שמצויה בבתים, שלא רגילים לבשל בה אלא בעיקר לשמור על חום התבשיל. אין בה כפתורים ויש בה חום קבוע.

פלטות חדשות שיש בהם כפתורים ובמיוחד בפלטות של זמננו שגופי החימום לא מכוסים בפח, - הדין שלהן משתנה לגמרי, אבל פלטה שיש לה חום קבוע ואין לה כפתורים - היא כמו הפלטה שהייתה פעם, ומותר לאכול בשבת מאוכל שמתחמם עליה.

לפני כ-50 שנה ויותר, הייתה לאאמו"ר מרן זצוק"ל תוכנית ברדיו בכל יום שישי בשם "פינת ההלכה". היא נמשכה בין 5 ל-10 דקות, והשידור היה בשעה 4 בערך. היו גדולי ישראל שהיו פותחים את הרדיו באותה שעה כדי לשמוע את "פינת ההלכה". זכיתי שבמשך שנים הייתי יושב לצד אאמו"ר ועוזר לו לערוך את הדברים, בחלק מהזמנים שלח אותי לומר במקומו את "פינת ההלכה" ברדיו.

פעם אחת התייחס אאמו"ר מרן זצוק"ל לנושא של שימוש בפלטה חשמלית בשבת, וכתב על כך בשו"ת 'יחוה דעת' (ח"כ סימן מה). התשובה שכתב שם היא די קצרה, הוא מביא את עיקרי השיטות בסתירה שבשלחן ערוך, ומבאר את הדברים. המסקנה שלו, שתבשיל יבש מותר להוציא מהמקרר ולחמם על גבי פלטה. למשל אורז, תפוחי אדמה מבושלים, בשר מבושל, דגים מבושלים - כל דבר שמבושל כל צורכו והוא יבש, כלומר בלי רוטב, או שהרוטב שלו הוא סמיך ועבה מאוד, כפי שדיברתי על כך בשיעורים הקודמים. את כל אלה הוא התיר לחמם על הפלטה. הוא חזר על הדברים גם אחרי שנים רבות, כשכתב את 'חזון עובדיה' על הלכות שבת, והוסיף כמה פרטים, אבל בסך הכל הדברים דומים למה שכתב בשו"ת 'יחוה דעת'. יש סוגיה במסכת שבת (לח:) על החזרת תבשיל, ובגמרא נאמרו כמה תנאים. וכאמור, יש סתירה בשלחן ערוך, ונשברו על זה הרבה קולמוסים: גדולי ישראל במשך הדורות כתבו, ויש כמה שיטות בנושא. ומי שלומד את התשובה ב'יחוה דעת' נשאר עם כמה קושיות, כי יש דברים שלא בירר מספיק בתשובה זו.

ב. שיטות הפוסקים בעניין חימום מאכל על פלטה בשבת

לפני הרבה שנים כתבתי בנושא הזה, ולפני כ-15 שנה ישבתי עליו שבועות רבים וכתבתי תשובה ארוכה מאוד, של עשרות עמודים, שנדפסה ב'הלכה ברורה' (סימן שיח שו"ת מלוכות יוסף סימן י). התחלתי בבירור הסוגיות בגמרא ובראשונים, ובאופן שבו הראשונים למדו את דברי הגמרא. אחר כך עברתי לדברי הפוסקים האחרונים, השלחן ערוך והרמ"א, ולהסברי הפוסקים בדעתם. אספתי את כל השיטות וביררתי כל שיטה ושיטה, מה הנימוקים, הראיות והסברות שנאמרו בה. בסופו של דבר, המסקנה שלי היא, שלמנהג הספרדים אפשר בוודאי להקל, אפילו לכתחילה, לקחת תבשיל קר ולחמם אותו על גבי פלטה חשמלית, כפי שכתב אאמו"ר מרן זצוק"ל.

כידוע, יש גדולי ישראל שאינם מסכימים לכך. גם אצל הספרדים, הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל החמיר בנושא הזה. לעומת זאת אצל האשכנזים היה בדור הקודם האדמו"ר מצאנז, שהיה ניצול שואה, גאון עצום בתורה, חריף ובקי מעבר לצדקותו ולעבודת ה' המופלאה שלו. בשו"ת שלו 'דברי יציב', שהוא שו"ת ענק, הוא מאריך בנושא הפלטה, ומעניין מאוד שמסקנתו כמו של אאמו"ר מרן זצוק"ל: גם הוא מתיר לחמם על פלטה תבשיל יבש קר. לפי דבריו זה מותר גם לאשכנזים.

צריך לדעת, שגם אצל האשכנזים, לפי הרמ"א, יש הבדל בין שני מקרים. אם בישל תבשיל ביום שישי ורוצה להחזירו בשבת - שיטת הר"ן (שבת טו: מלפי הרי"ף) והרמ"א (סימן רנג סעיף ג) מסכים לה, שבמקרה כזה הדין חמור יותר. זה נקרא "חזרה", ועליה אומרת הגמרא שצריך את התנאים. אבל אם התבשיל היה מונח כל הזמן, מיום שישי ועד השבת, ומוציא ומחזיר אותו בשבת - הרמ"א מיקל בזה הרבה יותר מאשר השלחן ערוך. מי שלומד היטב את דברי הבית יוסף (סימן רנג) ואת דברי השלחן ערוך, שלא מחלק בזה, יראה שמרן השלחן ערוך לא מסכים להיתר של הר"ן.

לאור דברי השלחן ערוך, אנחנו צריכים לדון איך להתייחס לפלטה. אי אפשר להקיף את כל הנושא בשיעור אחד, ולכן אני אומר היום רק את עיקרי הדברים. מי שרוצה להקיף את הנושא יכול למצוא את הכל אצלי ב'הלכה ברורה' (סוף סימן שיח), ואם יש למישהו הערות או קושיות על מה שכתבתי - אני אשמח לשמוע. מי שרוצה ללמוד את הנושא בעיון צריך לדעת שזה לא ייקח לו שעה או שעתיים, צריך להוציא על זה ימים ושבועות, לשבת וללמוד ולעיין בדברי הפוסקים.

ג. כירה גרופה או קטומה

בזמן חז"ל לא היה חשמל, וכשרצו לחמם אוכל בשבת הייתה להם כירה שזה כלי שמבשלים בו, ובו גחלים בוערים, ובערב שבת היו גורפים את הגחלים או קוטמים אותם. 'גריפה' היינו, הכירה הייתה חמה מאוד, וכשגורפים ומוציאים ממנה את הגחלים הכירה נשארת עדיין חמה מאוד, עד שאפשר עדיין לבשל עליה קצת. דברים שמתבשלים מהר אפשר לבשל גם אחרי שהוציאו את הגחלים. 'קטימה' - היינו, לקחת אפר קר או עפר, ולפזר אותו על גבי הגחלים, וכך מכסים את הגחלים הבוערים. גם אז הכירה חמה מאוד, ואפשר עדיין לבשל קצת.

סוגיית הגמרא שעוסקת בהחזרת תבשיל לחימום בשבת, מדברת על כירה גרופה וקטומה. אנחנו רואים בגמרא שהיא משווה את שני הדברים, גרופה וקטומה, והגמרא דנה איך אפשר להחזיר תבשיל על גבי כירה גרופה וקטומה. יש בזה סוגיה שלמה עם כמה דעות, ובראשונים יש מחלוקת מה התנאים שבהם מותר להחזיר תבשיל בכירה כזו. להלכה יש מחלוקת לפי מרן השלחן ערוך (סימן רנג סעיף ג) ישנם ארבעה תנאים, ולפי הרמ"א ישנם חמישה.

התנאי הראשון: לפי מרן השלחן ערוך, שהתבשיל יהיה מבושל כל צורכו. וגם הרמ"א מסכים לתנאי הזה. הכוונה היא למבושל לגמרי, לא חצי מבושל ולא רק ראוי לאכילה, 'מבושל לגמרי' לפי הסטנדרט של מי שרוצה אוכל מבושל היטב, בלי קיצורי דרך. בלי תנאי זה יש איסור דאורייתא של בישול.

התנאי השני: שהכירה גרופה וקטומה. בכירה שבימיהם אפשר היה להשאיר תבשיל זמן רב, והוא יישאר חם או אפילו יתבשל יותר, אבל כשמדובר בתבשיל מבושל, אנחנו יודעים שאין בישול אחר בישול ביבש. אלו שני התנאים המוסכמים על מרן השלחן ערוך והרמ"א.

ד. האיסור לחמם תבשיל מבושל בשבת

יש שתי שיטות בראשונים למה אסור לחמם תבשיל מבושל על האש, והן חשובות מאוד גם לנושא הפלטה. הרא"ש מסביר, שאם הכירה אינה גרופה

או קטומה והתבשיל מונח על גבי האש, אפילו אם הוא מבושל לגמרי, האדם ירצה לזרז את חימום התבשיל, ויש חשש שמא יחתה בגחלים. כלומר, יעשה משהו כדי ללבות ולחזק את האש. הרשב"א (עמ"ס שבת מ:) סובר שהנימוק אחר: שיש חשש שהוא נראה כמבשל. כלומר, שאפילו שהתבשיל מבושל, כיון שאנשים אינם יודעים מה יש בתוך הסיר, וכשהוא מניח אותו על האש הוא נראה כמבשל - "מחזי כמבשל".

לפי שתי השיטות הללו, בתבשיל מבושל שמניחים על האש האיסור הוא רק מדרבנן, כפי שרואים בגמרא, כי התבשיל כבר מבושל ואין בישול אחר בישול. זו גזירת חכמים: לפי הרא"ש, שמא יבוא לאיסור דאורייתא של חיתוי בגחלים, ולפי הרשב"א, משום שנראה כמבשל. שני התנאים הללו מוסכמים, והם שייכים לפלטה ולכל המקרים: שלא יהיה על אש גלויה אלא על כירה גרופה וקטומה, כבזמן הגמרא, ושהתבשיל יהיה מבושל כל צורכו.

ה. ארבעה תנאים בשלחן ערוך

לפי מסקנת הסוגיה, כפי שמרן הבית יוסף למד אותה, יש שני תנאים נוספים: א. שלא הניחה על גבי קרקע, כלומר שכשהוציא את הקדרה מעל גבי הכירה לא הניח אותה על הקרקע. הנחה על גבי קרקע משמעה שזה היסח הדעת, מצב חדש שבו הקדרה כבר אינה עומדת לחימום נוסף. יש שאלה בימינו, שאנשים רגילים להניח על גבי שלחן או שיש במטבח, אם זה נקרא כמו על גבי קרקע או לא. גם שאלה זו בררתי באריכות בתשובה ואכמ"ל. התנאי הרביעי: שהתבשיל עודנו רותח.

מרן השלחן ערוך (סימן רנג סעיף ב) כותב: "כירה שהיא גרופה וקטומה, ונטל הקדרה מעליה, ואפילו בשבת, מותר להחזירה כל זמן שהיא רותחת, ולא הניחה על גבי קרקע". מרן לא מזכיר כאן את התנאי שהתבשיל מבושל כל צורכו - אבל הוא מזכיר את זה כמה וכמה פעמים בסימן שי"ח.

בסעיף ג מרן חוזר על הדברים, אבל הפעם הוא לא מדבר על כירה גרופה וקטומה אלא על מי שיש לו אש גלויה ורוצה לחמם אוכל, אדם שקם בבוקר וראה שהחמין שלו הולך להישרף, כי נגמרו הנוזלים. כותב השלחן ערוך (סימן רנג סעיף ג): "המשכים בבוקר, וראה שהקדיח תבשילו, וירא פן יקדיח יותר, יכול להסיר ולהניח קדרה ישנה ריקנית על גבי הכירה, ואז ישים הקדרה שהתבשיל בתוכה על גבי הקדרה הריקנית, וייזהר שלא ישים קדרתו על גבי קרקע, ושתהא רותחת". השלחן ערוך חוזר כאן שוב על התנאים הללו.

מה פירוש "שתהא רותחת"? מרן נקט כאן שתי מילים בקיצור. אבל בבית יוסף (סימן רנג) מסביר, שמה שכתב הטור "שתהא רותחת" אין הכוונה לרותחת דווקא, כי כל זמן שהיד סולדת בו נקרא רותחת.

ו. מים חמים ומים רותחים

יש כאן מכשול על ידי כמה שאינם יודעים ללמוד ואינם מעיינים בדברים כמו שצריך. הם אומרים שאם חיממתי מים, והמים כבר חמים עד שהיד סולדת בהם, אבל עדיין לא רותחים, זה בסדר, שהרי השלחן ערוך אומר "רותחת", ובבית יוסף מבואר שזה נקרא רותחת כל עוד היד סולדת בו. אבל זו טעות גדולה מאוד להסביר כך, ונבאר:

כשהשלחן ערוך והבית יוסף אומרים שמספיק יד סולדת בו, הם מדברים על תבשיל שכבר התבשל לגמרי, והורדנו אותו והוא מתחיל להתקרר, שכל עוד היד סולדת בו, מותר להחזיר אותו כשהוא כבר מבושל. אבל בבישול ראשוני, יד סולדת בו לבדה בוודאי לא מספיקה. איך יתכן, שאדם ששם בשר בתוך סיר, והמים חמים מאוד אך עדיין לא רותחים - והבשר עדיין לא מבושל. וגם אם המים ירתחו, לפעמים לוקח זמן עד שהבשר מבושל, יש תבשילים שלוקח להם הרבה זמן עד שהם מתבשלים.

גם במים עצמם, כפי שדיברתי באחד השיעורים הקודמים, יש ספק אם מים נקראים מבושלים כשהם מתחילים להתאדות או כשהם מעלים בועות. ובמציאות, הרי מי שמכין תה וקפה ממתין עד שהמים ירתחו, ואחר כך ממתין שיתחילו להתקרר, הוא לא עושה 'קיצור-דרך', הוא לא מכין את הקפה ברגע שהמים חמים, כולם מחכים שהמים ירתחו, למרות שלכאורה זה איבוד זמן. אלא שמכיוון שרותח זה רותח, ומבחינת בריאות המים הם צריכים לרתוח, ואחר כך הם מתקררים מעט, וזו דרך בני אדם לשתות. לכן בוודאי צריך לשים לב: לגבי בישול, לא מספיק יד סולדת בו. אבל לגבי להחזיר תבשיל שכבר היה מבושל לגמרי והתחיל להתקרר, על זה אומר השלחן ערוך "שתהא רותחת", ופירושו: כל עוד היד סולדת בו.

ז. הגדרה של יד סולדת בו

מהי ההגדרה של 'יד סולדת בו'? אאמו"ר מרן זצוק"ל מאריך בנושא הזה בכמה מקומות (ילקוט יוסף מועדים ח"ג חמץ ומצה סימן כד סוף ד והלכה ועוד). הגמרא אומרת: "כל שכרסו של תינוק נכווית ממנו" - אין הכוונה שתכניס את האצבע שלך ותקבל כווייה, יש אנשים שיש להם עור שונה, עור של פיל... מכניסים את האצבע ולא קורה להם כלום. לכן ההגדרה של הגמרא היא שכרסו של תינוק נכווית ממנו. אם אדם יבוא היום לבדוק על התינוק שלו אם כרסו נכווית ממנו, צריך יהיה להזמין מיד משטרה ולקחת אותו לבית הסוהר... המציאות היא שאי אפשר היום לבדוק כך את מה שאמרו חז"ל.

לכן כמה מגדולי האחרונים, ביניהם הבן איש חי (ש"ת כף פרשת בא אות ה), שקבעו שכל דבר שאפשר לשתות או לאכול בלי לקרר נקרא שאין היד סולדת בו. יש גם שיטות מהי הטמפרטורה, בצלזיוס או בפרנהייט של אמריקה, שבה נקרא יד סולדת בו. הגרש"ז אוירבך זצ"ל כתב בזמנו מאמר מענין מאוד על כך, והביא הוכחות ש-45 מעלות צלזיוס נקרא יד סולדת בו. יש חולקים ומביאים ראיות לכאן ולכאן. אבל ברור מאוד ש-80 מעלות צלזיוס הן בוודאי יד סולדת בו.

ח. התנאים לפי הרמ"א

כאמור, מרן השלחן ערוך כתב ארבעה תנאים: א. שהתבשיל מבושל כל צורכו. ב. כירה גרופה או קטומה, או - כפי שהוא כותב בסעיף הבא - קדרה על גבי קדרה כשהתחתונה ריקנית. ג. שלא הניחה על גבי קרקע. ד. שהחום עדיין כזה שהיד סולדת בו.

לעומת זאת הרמ"א (סימן רנג סעיף ב) מביא שלושה תנאים אחרים במקום שני התנאים האחרונים של השלחן ערוך. במקום התנאי של השלחן ערוך שלא הניחה על גבי קרקע, כותב הרמ"א שני תנאים: א. שעודה בידו - שהוא כלל לא הניח את הקדרה ועדיין מחזיק בה ביד. ב. שבשעה שמסיר את הקדרה מעל הכירה, דעתו להחזירה. לפי רוב הצדדים שנסתכל, הרמ"א מחמיר יותר מהשלחן ערוך.

מה יהיה הדין אם עודה בידו אבל על קרקע? האחרונים דנים אם הרמ"א בא להוסיף חומרה או לא, וזו שאלה נוספת. לגבי מה שכתב השלחן ערוך שצריך שתהיה רותחת, שהרמ"א מקל יותר, וכל זמן שלא נצטנן לגמרי, מותר להחזיר. ואכמ"ל.

ט. סתירה בדברי מרן השלחן ערוך

והנה, בשלחן ערוך (סימן שיח סעיף ז) מדובר על הדין שאין בישול אחר בישול, ושם מבואר כאשר למשל יש סיר רותח שהוריד מעל הפלטה, ורוצה להכניס לתוכו בשר מבושל אבל קר - זה אמנם כלי ראשון, אבל כיון שאין בישול אחר בישול - מותר.

אבל בסעיף ז' ובסעיף ח' כותב השלחן ערוך דברים אחרים. סעיף ח זה הסעיף העיקרי שכמותו נקטו הפוסקים להלכה. וז"ל: "להניח דבר קר שנתבשל כל צורכו על גבי מיחם שעל האש, יש אומרים שדינו כמניחו כנגד המדורה, וכל דבר שמותר להניחו כנגד המדורה במקום שהיד סולדת בו, כגון שיבש, מותר להניחו על גבי מיחם שעל גבי האש. ויש אומרים דהוי כמניח על גבי כירה, ואסור אפילו אם נתבשל כל צורכו, ואפילו אם נצטמק ורע לו, ואפילו אם נתנו שם לשמור חמו. ויש מחמירים. וראשון נראה עיקר". ע"כ. 'מיחם' הוא כלי שיש בו מים חמים, 'כנגד המדורה' פירושו - לצידה של המדורה, במקום חם מאוד. אדם שלוקח סיר ולא מניח אותו על המדורה אלא לידה, אם התבשיל מבושל, אין בזה שום בעיה, ואכן כך כותב השלחן ערוך בהמשך (סעיף טו), שמותר בהחלט. כאן יש אומרים שאם מניחים על גבי מיחם שעל האש, זה כמו כנגד המדורה, וכל דבר שמותר להניחו כנגד המדורה במקום שהיד סולדת בו, כגון תבשיל יבש שאין בו בישול אחר בישול, מותר להניחו על גבי מיחם שעל גבי האש.

כלומר, השלחן ערוך אומר, שמי שלוקח תבשיל קר, יבש ומבושל, ורוצה להניח אותו על גבי מיחם שעל האש - המיחם עצמו עומד על האש, אבל התבשיל אינו מונח על האש עצמה אלא על המיחם - "ראשון נראה עיקר" - שמותר. כאן השלחן ערוך לא כותב "לא הניחו על גבי קרקע", וגם הוא לא כותב "רותחת", אלא להפך: הוא כותב בפירוש "אפילו קר", לכן האחרונים דנים בשאלה גדולה, מה הפשט בשלחן ערוך.

אני לא נכנס לכל השיטות והבירורים שיש בנושא הזה, כבר כתבתי שההכרעה צריכה להיות כדעת ה'מנחת כהן', המגן אברהם ועוד כמה מגדולי האחרונים, והמסקנה היא, שבסימן רנ"ג השלחן ערוך מדבר בתבשיל לח, כמו למשל מרק - שבליל שבת מוציאים מרק מהפלטה כדי לתת לכל בני הבית, ולא מניחים אותו על גבי קרקע, ואחרי שגמרו להוציא נשאר הרבה מרק ועדיין היד סולדת בו - בזה אומר השלחן ערוך שמותר. אבל בתבשיל יבש, זה מה שהוא מתכוון בסימן שי"ח שמותר לגמרי. זה היסוד הראשון, אבל זה לא מוסכם.

י. פלטה אינה דרך בישול

למה אני מכריע כשיטה הזאת? פשוט מאוד: מכיוון שפלטה לא הייתה בזמנם. כל הדיון שלהם הוא על קדרה על גבי קדרה - כלומר קדרה אחת על גבי האש, ועליה מניחים את הקדרה שרוצים לחמם - או על כירה גרופה או קטומה. אם נחשוב היטב, פלטה קלה הרבה יותר מגרופה וקטומה, כי בגרופה וקטומה אנחנו רואים בגמרא שהיו מבשלים קצת: הקדרה עדיין חמה ביותר, והיו מבשלים בכירה גרופה וקטומה. אבל פלטה אינה דרך בישול.

יתרה מזו, כפי שהזכרתי קודם, בשלחן ערוך מדובר על הנחה כנגד האש, בסמיכות לאש, וזה ודאי לא דרך בישול. בזה כולם מסכימים לכל הדעות שאין צורך בתנאים הללו, שלא הניחה על גבי קרקע ושתהיה רותחת, כי זה לא דרך בישול לגמרי.

אם נסתכל על הפלטה, קודם כל ודאי שבפלטה שאין לה כפתורים אין חשש של שמא יחתה בגחלים. גם "מחזי כמבשל" אינו שייך, כי זה דבר שאינו דרך בישול. אמנם יש טענה של כמה מהפוסקים שלכאורה זו כן דרך בישול: יש

לקבלת העלון מדי שבוע במייל alon@ydaat.co.il | לקבלת קטעי וידאו קצרים של מו"ר שליט"א 058-3953778

משפחות שמרתיחים את החמין לפני שבת, ויש כאלו שאפילו לא מרתיחים אותו והוא לא מבושל כלל, ומניחים אותו על הפלטה לשעות רבות, במיוחד בחורף. מניחים אותו בשעה 4 אחר הצהריים ועד למחרת בבוקר בשעה 10 זה מתבשל לגמרי, אם כך זה ייקרא דרך בישול.

אבל הבית יוסף מביא את הרשב"א בנושא הזה של דרך בישול, ובפלטה אנחנו רואים שני הבדלים. ראשית, רוב בני האדם שרוצים חמין טעים וטוב מבשלים אותו, לכל הפחות עד שהוא מגיע לבן דרוסאי, לפני השבת. ויש כאלו שאף מבשלים אותו כל צורכו ורק אחר כך מניחים אותו על הפלטה, כדי שיעבור עליו הלילה והוא יצטמק ויהיה יפה לו. אלה רוב בני האדם.

מצד שני, אנחנו צריכים להביא בחשבון שבפלטה לא מניחים רק חמין, אלא כל משפחה מניחה כמה מיני תבשילים, בימינו, ב"ה, שלאנשים רבים יש אמצעים, ובדרך כלל מונחים על הפלטה כמה מיני תבשילים. ואם נסתכל על 'רוב' השימוש בפלטה - זה לא לבשל. גם אלה שמבשלים את החמין על הפלטה מבשלים רק תבשיל אחד מסוים, לכל שאר התבשילים הפלטה מיועדת לחימום.

בדומה לכך קייטרינג, הם שומרים על חום המאכלים על ידי פלטה. הוא קודם מבשל את התבשיל, ולאחר מכן מניח על הפלטה. אוי ואבוי אם הוא יצטרך לחכות עד שהפלטה תבשל לו... הסעודה תיגמר והוא לא יוכל להגיש את האוכל. פלטה מיועדת לשמור על החום. לרוב בני האדם וגם לגבי רוב התבשילים, היא מיועדת לחמם ולשמור על החום, לא לבשל. לאור כל זאת אני חושב שפלטה דומה יותר לדין כנגד האש, הנחה ליד המדורה, שבזה לכל הדעות אין צורך בתנאי חזרה.

יא. חימום תבשיל קר על הפלטה

לסיכום: פלטה חשמלית שאין לה כפתורים, לא משנה מה החום שלה, ואפילו אם היא חמה מאוד מאוד - מותר להוציא מהמקרר תבשיל קר ויבש ולחמם אותו עליה, כמו למשל אורז, דגים או בשר. ולפי מה שאמרתי בשיעורים הקודמים, אם יש רוטב דליל כמו מרק, אפילו מועט, אסור לחמם אותו. רוטב שהוא כמו מרק ממש, כמו מים, צלול - אסור לחמם אותו.

אבל רוטב סמיך ועבה, כמו דגים ברוטב או בשר ברוטב - נגדיר אותו כמו קטשופ שהוא סמיך ועבה, אין צורך שיהיה אפשר להחזיק את הרוטב ביד כשהוא אינו מתפרק - כך סובר הגר"מ פיינשטיין זצ"ל, אבל אאמו"ר מרן זצוק"ל והגרש"ז אוירבך זצ"ל והגרי"ש אלישיב זצ"ל כולם סוברים שאם הרוטב סמיך ועבה והתבשיל מבושל לגמרי, זה לא נקרא מרק אלא נחשב כיבש. וכן רוטב קרוש: יש מצב שמבשלים בשר והרוטב נקרש ונהיה כמו ג'לי. רוטב כזה, אף שכשמניחים אותו על הפלטה הוא נימוח ונעשה מרק, הולכים אחר שעת ההנחה על הפלטה, והוא נחשב ליבש. זה נושא בפני עצמו, ואכמ"ל.

למסקנה: בתבשיל יבש זה מותר. לעומת זאת בתבשיל לח, כמו מרק, יהיה צורך בארבעה תנאים: א. שהמרק מבושל כל צורכו. ב. שמחזירים אותו על פלטה ולא על גבי אש גלויה. ג. שלא הנחתי את הסיר על גבי קרקע: כדאי להניח, למשל, על גבי כיסא, שלכל הדעות אין בו שום בעיה, וזה נקרא שלא הניחו על גבי קרקע, ואחר כך מותר. ד. שעדיין היד סולדת בו.

יב. על מה חרבה סדום

חורבן סדום זה דבר שלא היה בהיסטוריה של העולם מאז המבול, שבו הקב"ה החריב את כל העולם. מאז לא קרה שהקב"ה החריב עיר גדולה. סדום הייתה עיר "כגן ה'" (בראשית יג, י), העיר היפה ביותר בעולם. לוט בחר לגור שם כי הייתה "כולה משקה", כל כך יפה וטובה. ובכל זאת כתוב בפסוק על אנשי סדום: "ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד" (בראשית יג, יג), ואחר כך בפרשת השבוע שלנו, כשהקב"ה מסתכל על אנשי סדום: "ארדה נא ואראה הכצעקתה" (בראשית יח, כא).

הייתה להם מערכת חוקים שנעשתה למשל ולשנינה: 'חוקי סדום'. מה זו מיטת סדום? כשהגיע אורח בעיר שלהם, היו משכיבים אותו על המיטה. אם היה נמוך והמיטה גדולה יותר, היו מותחים אותו עד שעצמותיו מתפרקות כדי שיתאים למיטה, ואם היה גבוה מדי, היו קוצצים אותו כדי שיתאים. אנשים רעים ואכזריים, גנבים ומושחתים מכל כיוון. אנחנו יכולים להבין שעיר שכולם בה מושחתים, ומערכת המשפט שלה נוראה ואכזרית, נוגדת מצפון ונוגדת אפילו את חוקי הגויים - עיר כזאת מגיע לה להיחרב.

עד כמה החורבן היה נורא, ים המלח, שבו הייתה סדום, הוא ים שאין בו אפילו דגים, יצור חי לא יכול לחיות בו. באנגלית קוראים לו "ים המוות". עד כדי כך, הקב"ה הפך את העיר הזאת מקצה לקצה.

הנביא יחזקאל מסביר למה חרבה סדום (יחזקאל טז, מט): "הנה זה היה עוון סדום אחותך, גאון שבעת לחם ושלוות השקט היה לה ולבנותיה, ויד עני ואביון לא החזיקה". היה להם כל מה שהם רוצים, הם היו שבעים, והם לא נתנו צדקה: "ויד עני ואביון לא החזיקה".

הדבר תמוה מאוד, לכאורה. כשמדברים על אנשים רעים וחטאים, מושחתים מתחילה ועד סוף, והנביא אומר עליהם שהם לא נתנו צדקה?! שהם היו קמצנים?! וכי זו הבעיה של סדום? הבעיות היו חמורות פי אלף! קשה להבין איך בגלל שלא נתנו צדקה - חרבה סדום.

יג. להרוג את המצפון

אבל רבותיי, בואו נשב ונחשוב: צדקה היא מצווה לא קלה. אנשים הרבה פעמים, אפילו שהם מרחמים, יש להם יצר הרע לא לתת צדקה. אם בא לפניו אדם עני ומבקש ממנו צדקה, והוא קמצן שאינו רוצה לתת, אחר כך כשהוא הולך הביתה, והוא נזכר בעני שעמד לפניו בעיניים כבויות, מתחנן ומבקש צדקה, והוא לא נתן לו, סביר מאוד שזה יכאב לו: למה לא נתתי? למה התקמצנתי? הרי יכולתי לתת.

הקב"ה ברא לנו מצפון. גם לגויים יש מצפון. ולפעמים המצפון מתעורר, וכך הוא יכול לחזור בתשובה. הקב"ה ארך אפיים, הוא אינו נותן עונש מיד, הקב"ה מצפה שהאדם יחזור בתשובה. איך האדם חוזר בתשובה? על ידי כך שמצפונו מתעורר ויש לו מוסר כליות. כתוב בפסוק (תהלים טז, ז): "אף לילות יסרוני כליותי". אדם שחטא, הולך בלילה לישון, והוא שוכב על מיטתו וחושב מה עשיתי, ואז נשמתו הקדושה מתחילה לבכות: רשע, מה עשית?! פגמת בי! איך יכולת?! והוא אינו יכול לסבול את המצב שחטא, ועושה תשובה.

אנשי סדום היו כל כך רשעים שהיו מאוד מתוחכמים: הם עשו חוק שאסור לתת צדקה. ולא סתם חוק - זה היה חוק שמי שעובר עליו דינו מוות. בתו של לוט נתנה צדקה והחזיקה עני אחד, הם ראו שהעני הזה יושב שבוע ולא מת, הוא אוכל, הוא נראה בסדר, שמן ובריא, ועקבו ותפסו שהיא נותנת לו לאכול. הם משחו את גופה בדבש, והניחו אותה לפני הדבורים, והיא מתה מיתה משונה. והקב"ה שמע את צעקתה!

בסדום חשבו על כך שמצפונו של האדם יכול להתעורר ואז הוא יחזור בתשובה, והם עשו חוק, להרוג את המצפון. כשאדם חוטא הוא יכול לחשוב: טעיתי, אני אעשה תשובה. אבל כשהאדם שומר חוק, החוק קבע כך, חוק מפורש! ואם החוק קבע כך - האם אני אשם?! וכי עשיתי משהו לא בסדר?! כל מדינה מסודרת עושה חוקים, אני שומר חוק!

זה מה שאומר הנביא: "ויד עני ואביון לא החזיקה". בסדום הרגו את המצפון על ידי עשיית חוקים. כשאין מצפון - אין תקווה. האדם כבר לא יחזור בתשובה. אומרים, שאם יש מקום שהעניים בו אינם בוכים, זה לא סימן שאין עניים, זה סימן שהעניים כבר התייאשו... וזה מה שקרה בסדום: כבר אין תקווה, אין שום סיכוי שיחזרו בתשובה. לכן "ויד עני ואביון לא החזיקה": ברגע שעשו את חוקי סדום לחוקים, והראו לאנשים שהם שומרי חוק, כבר אין תקווה, ולכן הקב"ה החריב את סדום.

יד. חוקי סדום במדינת היהודים

בואו נלמד מה קורה בימינו. יש לנו את בית המשפט העליון, ויש חוקים. למשל, בזמן האחרון מדברים על ההפרדה בין גברים לנשים מסיבות הלכתיות של צניעות. בית המשפט העליון אינו מכיר בזה, הם קוראים לזה, שמי שרוצה הפרדה על רקע דתי, הם מגדירים זאת "הדרת נשים". זה פשוט לא ייאמן כי יסופר! ב"ה שהם עדיין לא החליטו שאסור לשבת בנפרד בבתי כנסיות. אבל כל אירוע - אם אתם זוכרים מה שקרה בתל אביב לפני יום הכיפורים, שרצו לעשות הפרדה בין גברים לנשים, והם שמו את דגל המדינה בין הגברים לנשים - הם רואים בעצם ההפרדה השפלה לנשים, ה"י.

כך הם רואים גם בצבא: הם אינם מסכימים שתהיה הפרדה. באים חיילים דתיים ומבקשים שלא תהיה להם מדריכת ספורט או חיילת המשרתת יחד איתם, והצבא אינו מקבל זאת בגלל בית המשפט! על מה שאצלנו נחשב עיקר מעיקרי היהדות - צניעות, אצלם זה ההפך! וכשבא מישהו מאיתנו ומתריע על כך, אומרים לו: מה זאת אומרת?! בית המשפט העליון החליט, ואני שומר חוק! עוד מעט יגידו גם בבתי כנסיות: יש חוק, ובית המשפט קודם לכל. כך זה אצלם.

אנחנו צריכים להוקיע כל חוק שהם עושים שנוגד את ההלכה וגם את ההיגיון. הרי לפני 50 שנה, איך התייחסו לנישואין של גבר עם גבר ושל אישה עם אישה?! היום מי שמעז לפתוח את הפה מציגים אותו כאדם לא נורמלי, ולפני 50 שנה זה היה אחרת. למה זה בא? בגלל בית המשפט העליון שמנסה לאורך כל הדרך למחוק את ההלכה שלנו וליצור כביכול חוקים מתקדמים, אבל הם מתקדמים אחורה! הם חוזרים לסדום, כמו חוקי סדום.

אנחנו צריכים לדעת: החוקים שאנחנו נאמנים להם, שיש בהם היגיון, מצפון ואהבת הבריות, הם חוקי התורה הקדושה שלנו. בעז"ה נלך בדרך של תורה, מצוות ומעשים טובים ושל יראת שמיים, ונזכה לגאולה שלמה בקרוב, אכי"ר.

אני רוצה לברך את כל הציבור היקר המשתתפים כאן בשיעור ושומעים אותו בכל מקום שהם נמצאים בו, דרך רדיו "קול ברמה" וכל שאר הערוצים שמשדרים את השיעור. יהי רצון שתצליחו בכל מעשי ידיכם, תמשיכו מעלה מעלה בתורה וביראת שמיים, ותזכו לגדל את כל יוצאי חלציכם לתורה, מצוות ומעשים טובים, אכי"ר.